

KLIC TRIGLAVA

V DANAŠNJI ŠTEVILKI:

- BEOGRAJSKI KONGRES
- DEMOKRACIJA V JUGOSLAVIJI
- MILOVAN DJILAS
- TRŽAŠKA KRIZA

358

MAREC 1969

Pisma uredniku

SOKOLI, SLOVENSKI NAROD IN JUGOSLAVIJA

Uredniku Klica Triglava.

Dr. Žebotov članek 'Anonimnost in še kaj' v KT 356 je bil za Slovensko demokratsko stranko in za Sokole žaljiv. Prof. Žebot se ali dela nevednega ali pa se mu ne ljubi ugotoviti vseh 'potrebnih značilnosti' gornjih dveh organizacij v emigraciji. SDS je naslednica slovenskih liberalcev in med drugimi član Mednarodne zveze Liberalov. V vodstvu odn. izvršnem odboru so med drugimi Ing. L. Bevc, Dr. L. Sirc, Dr. M. Vauhnik. To so vendar imena, ki so dovolj poznana slovenski javnosti. O kontinuiteti organizacije ni treba izglubljati besed. Sokoli, ki imajo nedvomno ogromne zasluge pri prebujanju slovenske narodne zavesti, kar je osnova slovenske suverenosti in to od leta 1867 naprej, imajo pravico do svojega stališča, pa če je še tako težko prebavno za nekatere. Sokoli izdajajo že precej let Sokolski vestnik in ako prizadeji žrtvuje \$ 5. -, mu bomo z veseljem postregli. Anonimnosti torej ni v primeru gornjih dveh organizacij; a urednik bo po svoji uvidevnosti odločil večjo ali manjšo širokogrudnost, tako pri člankih organizacij kot oseb.

Dovolil bi si tudi pripomniti, da je prvo Jugoslavijo uničil Hitler in njegov pajdaš Mussolini - ne pa centralizem. In kot vidimo, druga Jugoslavija še vedno obstoji. Nedvomno je res, da večina slovenskih strank in organizacij zagovarja suverenost slovenskega naroda. To ni bil nikdar monopol kake struje, toda to isto tudi ne izključuje povezave slovenskega naroda s sosedi v taki ali drugačni kombinaciji. Slepo zagovarjanje samo slovenske neodvisne države, pri tem pa še blatenje in zmerjanje naših dosedanjih partnerjev, je politična utopija in nezrelost. Nedvomno bi bilo idealno, če bi mogli Slovenci uživati vse koristi suverene države - in obenem imeti zaščito Jugoslavije. Tak ideal ni bil mogoč leta 1918, leta 1945 je bilo to preprečeno od komunistov, a kako bo v bodoče, ne ve nihče. Leta 1918 je šlo Slovincem za prevažni korak v samobitno in nacionalno neodvisno življenje. Zato je bila Jugoslavija logično in pametno navdušeno pozdravljena od vseh Slovencev. Nedvomno bi radi imeli boljše pogoje zedinjenja, vendar je pri izbiri med Avstrijo ali Jugoslavijo, tudi šestojanuarsko, odgovor jassen. Režimi propadajo, še posebno diktature, dočim narodi ostajajo tudi po tisoč in več let. Slovenski narod je v Jugoslaviji lepo uspeval in se ni potujčeval. Seveda je lahko reči, češ, preveč davkov je šlo na jug, preveč se je gradilo na jugu in premalo v Sloveniji, premalo generalov in diplomatov je bilo Slovencev... Kaj pa razvoj slovenske industrije in trgovine? Kaj pa ta račun? Mnoge države imajo iste probleme kot Jugoslavija. Vzemimo Španijo, Francijo, Italijo, Kanado itd. V premnogih državah je treba ekonomsko podpirati revne predele. Tudi Slove-

nija ima Prekmurje in Kras. Ni mogoče da bi nekateri predeli ostali revni. Vsaka država mora gledati na razvoj celotnega ozemlja. Ko in kadar bo padel komunistični režim, ki je kriv večjega dela teh nacionalnih težav v Jugoslaviji iz preprostega razloga, da nobene mu jugoslovanskemu narodu ne da primernega življenjskega standarda in je pač treba najti krivca, recimo 'Srbe' - bo slovenski narod odločal o bodoči ureditvi. Ogromno bo dejavnikov, ki jih danes ni mogoče predvidevati, vendar bi rekel, da bo najvažnejši - ohranitev slovenskega ozemlja. In ako bi bilo treba žrtvovati za to, da se isto ohrani ali celo poveča, bo slovenski narod znal doprinesiti še marsikako 'žrtev' v obliki povezave z našimi slovenskimi sosedi. Odnosi z jugom se bodo sčasoma gotovo uredili, dočim bi bila izguba ozemlja radi kake teoretske 'enakopravnosti' neodpušljiva.

Ob tej priliki bi tudi želel, da bi Dr. Žebot, ki je v svoji knjigi zagovarjal dialog s sedanjo komunistično vladavo v Sloveniji, pojasnil slovenski javnosti podrobnosti svojega obiska v Sloveniji 1. 1968. Potovanje gotovo ni bilo začeto brez prejšnjega kontakta z oblastmi doma in zanimivo bi bilo vedeti, kako je ta misija uspela. Slovenske demokratske stranke v inozemstvu tak dialog dosledno odklanjajo že 24 let. Rad bi vedel, če je bila ta misija osebna iniciativa prof. Žebota ali pa je bilo napravljeno po nalogu ali želji Slov. državnega gibanja.

PETER URBANC

(G. Urbanc je poslal prepis gornjega pisma prof. Žebotu z namenom, da mu lahko takoj odgovori. Ur.)

Uredniku Klica Triglava.

H komentarju g. Urbanca na moj članek KT 356 so očitvidno potrebna naslednja pojasnila:

1) Moja skupna pripomba glede vseh treh omenjenih 'organizacij' se je tikala anonimnosti njihovih proglašev. Zakaj se pod njimi avtorji niso podpisali ali kot osebe ali kot pooblaščen predstavniki - če so to bili - kot je to ustavljena demokratična praksa? Ne razumem, zakaj naj bi to poudarjanje osebne odgovornosti bilo 'žaljivo'.

2) Kar sem napisal o vsebini sokolske poslanice, pa je seveda bilo moje osebno mnenje. Nekdanjemu Sokolu kot prostovoljni in neodvisni slovenski organizaciji obenem z drugimi Slovenci tudi jaz priznavam njene veliko so-zasluge za ohranjanje in utrjevanje slovenstva v dobi avstro-ogrškega raznarodovanja Slovencev. Žal tega ne morem reči o poznejšem Jugoslovanskem Sokolu, ki se ni več odlikoval po svoji slovenski usmerjenosti, temveč je zastopal unitaristično jugoslovansko stališče. V imenu osnovnega demokratičnega načela pa je bilo treba odkloniti podražavljenje Sokola v razdobju 6. januarske diktature.

Res je, da smo v preteklosti zagrešili vsi. Ljudje se motijo, razmere se spreminjajo, spoznanja dozorevajo. Zato je želeli in upati, da bodo tudi bivši Sokoli, ki so izdali omenjeno anonimno poslanico, prešli svoja predvojna stališča in se skupno z ostalimi Slovenci danes jasno izrekli in borili za dosledno zvezno preureditev Jugoslavije na osnovan popolne enakopravnosti vseh njenih narodov

/Zaključek pisma na 13. strani./

LONDON, 14. MARCA 1969.

LETO XXII. ŠTEV. 358.

SKUPŠČINA IN KONGRES

V jugoslovanskih skupščinah se vedno več dogaja, kot je razvidno tudi iz našega mesečnega pregleda dogodkov. Včasih se ne le skregajo, kot smo zadnjič omenili, ampak tudi kaj nepričakovanega sklenejo. Slovenski ustavni popravi niso bili sprejeti tako gladko, kot bi bili še pred ne kaj leti. A že pred dvema letoma je tedanji predsednik Smole odigral burko z odstopom vlade, ker en zbor skupščine nekaj časa ni hotel priščipniti dohodkov za zdravstvo. V skupščinah zadnja leta vedno bolj izražajo različna mnenja, ki seveda niso vselej bistra in včasih niso koristna; a važno je, da jih izražajo. Stavljajo vprašanja, ki so velikokrat za lase privlečena in postavljena le zato, da dajo ministru priliko za pripravljen odgovor; a včasih so le pronicna in za birokracijo neprijetna. V odborih zahtevajo pojasnila od državne uprave in se včasih ne zadovolje s plehkimi izjavami in površnimi poročili, ampak vrtajo globlje. Vse to je napredek, ki ga ni mogoče zanikati.

Pri vsem tem napredku pa skupščina še ni iztrgala svojih korenin iz totalitarizma, avtoritarizma, ali po slovensko - samovoljnosti. Najvažnejše odločitve še zmeraj ne sprejema skupščina in jih ne predlaga zvezni izvršni svet, ampak se pojavijo nenadoma iz somraka političnega pragozda kot mitološka bitja v pravljicah. Tako se je nenadoma pojavila potreba po spremembah v ustavi in ne moremo se iznebiti vtisa, da so bile dolge razprave v komisijah in odborih le zunanji obred, medtem ko so odločilno besedo imeli v globinah pragozda komunisti med sabo. Je že res, da skupščina vedno več odloča in da po malem tudi delovni ljudje prihajajo do besede. A pošasti iz pragozda se še zmeraj igrajo s človeško usodo kot v pravljicah. Navaden občan je nemočen pred njimi.

Sedanja skupščina bo le še mesec dni pri življenju. Z veliko aktivistično vnemo in ob običajnem nezanimanju ljudstva se pripravljajo na nove volitve, ki bodo aprila po novih določilih. Tudi pri tem posvetnem opravilu se vsiljuje vpliv mističnega, pravljičnega sveta, v katerem vladajo zakoni znanstvenega socializma in ki se odraža v tezah, smernicah, dokumentih, resolucijah, sklepih in podobni navlakih. V pravljičnem svetu občani kot samoupravni proizvajalci med sabo izbirajo najboljše in najsposobnejše, da bi v samoupravnem dogovarjanju odločali o svo-

jih skupnih interesih. V resničnem svetu pa se tisti, ki so pri koritu, prerivajo med sabo in nekateri se zrinejo v skupščine, potem pa neradi hodijo na seje in se za obče zadeve bolj malo zanimajo. Pa vendar se na trdni zemlji le kaj doseže kljub omejenosti, sebičnosti in povprečnosti poslancev, ki so vselej izvoljeni po najbolj zahtevnih kriterijih pravljičnega sveta.

Ni popolnoma jasno, kaj naj bi skupščina v pravljičnem svetu sploh počela. Ne smemo pozabiti, da se hvalijo, češ da v Jugoslaviji nimajo predstavniške demokracije. Dokler bodo torej vladali zakoni mističnega sveta, si skupščine ne bodo mogle pridobiti glavne veljave. Glavno veljavo ima in bo v dogledni bodočnosti imela partija, ki v pravljičnem svetu igra bleščečo vlogo vsevedne dobre vile, v resničnosti pa večkrat prav umazano vlogo priganjača. Komunisti naj bi bili modrejši, boljši in popolnejši ljudje. V resnici niso ne eno ne drugo ne tretje. Če bi bila pravljica resnica in bi bili boljši, jim ne bi bilo treba uporabljati sile ne na surov način, kot v večini socialističnih dežel, ne na nekoliko omiljenega, kot v Jugoslaviji.

Tudi na kongresu Zveze komunistov, ki se te dni sestaja v Beogradu, se odražata in mešata oba svetova - mistični in realni. Za večino dobro rejenih delegatov je govorjenje o vodilni vlogi partije, ki ne sili, ampak prepričuje, le larifari, potreben zaradi lepšega. O svoji vodilni vlogi so si na jasnem. O mitičnih, ideoloških zadevah, pa bodo govorili na tako zapletene viže, da jih pošten človek zlepa ne bo razumel, kajti o teh zadevah si sami niso na jasnem. Zato se izražajo z nemogočimi sestavljenkami, nizajo samostalnike v nesmiselne verige, vežejo otrobe, uporabljajo neverjetne tučke in pleteničijo do onemoglosti. Tez in dokumentov za kongres je bilo za debele knjige. Sklepi bodo krajši, pa še vseeno ne bodo kratki in jasni. Komunistu, ki bo vse prebral, bi po pravici morali obljubiti 'Fička'. Tisti, ki bi vse prebavil in razumel, bi zaslužil 'Rolls-Royce'. Mrak mysticizma je v pravljični deželi, kjer se odvija komunistični kongres, tako gost, da se zlepa ne znajdeš v njem.

In kaj bodo rekli k vsemu temu novi rodovi, ki dajo nekaj na svojo izobrazbo, ponos in čast?

UREDNIŠTVO

Milovan Djilas - odkod in kam?

LJUBO SIRC

Medtem ko so Djilasa med obiskom v Združenih državah skrajni emigrantje napadali kot komunističnega Eichmana, sedaj prihajajo do besede sovjetski propagandisti.

PRAVDA je 28. januarja "posvetila" Djilasu dolg članek svojega dopisnika iz New Yorka pod naslovom "Vstanite s trinožnika, gospod Djilas!". Pisec primerja "političnega prerojenca in renegata" z delfijsko Pitijo in mu priporoča, naj neha napovedovati smrt komunizma. Pri tem ponavlja stare fraze: "Moč komunistov je v tem, da jih vodi vseznajajoči nauk marksizma-leninizma, v tem, da so neuklonljivo prepričani o pravičnosti svoje stvari in o zgodovinski nujnosti zmage komunizma. Socializem in komunizem ustrezata najbolj skritim koristim milijonov delovnih množic, ki vedno aktivnejše sodelujejo v boju za uresničitev teh idealov."

Smola newyorškega dopisnika PRAVDE je v tem, da Djilas tako frazarjenje zna na pamet ter da je ravno komunistično frazarstvo in razlika med frazami in resničnostjo pripravila do tega, da je začel razmišljati in se je končno uprl. Več kot to: medtem ko je bil v petdesetih letih še osamljen, mu je v šestdesetih tako rekoč sledila vsa češkoslovaška partija in veliki deli drugih. Ni naključje, da je PRAVDA obenem z Djilasom napadla češkega filozofa Ivana Svitaka, ki je sedaj v Ameriki. Celo Sovjetska zveza ni imuna: ljudje, ki so tam živeli, pripovedujejo o stalnem zanimanju za "Novo klaso", dasi Djilas pravi, da je bila to samo prva faza v njegovem novem razvoju.

Februarja je šla v napad "Literaturnaja Gazeta" s člankom znanega komentatorja Viktorja Maevskega pod naslovom "Nagi 'kralj antikomunizma'" (12.1.1969.). Tudi ta članek se nanaša na Djilasov sestavek v SATURDAY EVENING POST in mu očita, da je podoben Pitiji, razen tega pa še MacCarthyju, Goldwaterju, Edgarju Hooverju in Georgeu Wallaceu. Pisca skrbi, da je bil Djilas v študentskih letih komunist in da je "nato celo delal v vodilnih organih partije." Človek bi pričakoval, da se bodo torej moskovski člankarji vprašali, kaj je prignalo tega komunističnega voditelja do tega, da je začel kritično razmišljati o komunizmu in ga osvetljevati. Toda očitno bi bilo zahtevati to od sovjetskih žurnalistov preveč, vendar si to vprašanje nedvomno zastavljajo celo mnogi njihovi domači bralci.

DJILAS OBŽALUJE PRETEKLOST

V literarnem razgovoru z ameriškim profesorjem Thomasom Butlerjem, objavljenem v NEW LEADERJU 16. decembra 1968, Djilas niti najmanj ne skriva - kako naj tudi bi - da je bil "napadalen komunist" in da je v tem razdobju svojega življenja ravnal kot tak. Obžaluje, da je napadel Izidoro Sekulić zaradi njenega tolmačenja Njegoša.

Toda hujske kot taki literarni izpadi ga menda teži njegova vloga v komunističnem vodstvu. Pravi, da ga je v devetih letih zopora mučilo vprašanje, koliko je bil kriv za umore, ki jih je zakrivila partija. Bil je previsoko v hierarhiji, da bi bil osebno globlje zapleten, dasi je osebno dal ustreliti dva kmeta, ki sta bila verjetno vohuna, in da je sam ustrelil Nemca, s katerim sta se zatekla na isto drevo. To zadnje je vsekakor vojno dejanje, čeprav normalen človek nikdar ne more pozabiti, da je vzel življenje sočloveku, kakršne koli naj si že bodo okoliščine. "Človek ne more zbrisati preteklih grehov," je Djilas dejal Butlerju. Očitno ne skuša skrivati svoje preteklosti, ako prav pripominja, da je vojna bila vojna.

Manj razumljivo je, da sedaj govori o Stalinu kot velikemu človeku kljub temu, da se docela zaveda njegove okrutnosti. Velik v kakšnem smislu? Velik, ker je bil manj zbehan kot sedanje kremeljsko vodstvo? O Titu se je menda izrazil pohvalno, ker upa, da bo priznanje njegovih sposobnosti napotilo Tita, da ne bo stal na poti dokončnemu razvoju Jugoslavije v demokratično družbo. Se moti? Vsekakor bi bilo popuščanje sedanje vlade najmanj nevarna pot, po kateri bi jugoslovanski narodi prišli do notranje svobode. Toda ali more sedanje komunistično vodstvo premagati svoje marksistično-leninistične predsodke? Precejšen del partijcev jih je menda že premagal in od teh verjetno Djilas pričakuje, da bodo porinili voz v pravo smer. Na Češkoslovaškem bi bili to uspeli storiti, če ne bi bilo zunanje intervencije. Iz tega razloga se je v tujini Djilas tako odločno zavzel za podporo jugoslovanski vladi, kakršna že je, proti pritisku iz vzhodnega bloka.

Skoro ni mogoče dvomiti, da je Djilas, kakršen je prišel iz zopora, demokrat. Napovedana je njegova nova knjiga o "nepopolni družbi", t. j. družbi, v kateri nihče ne trdi, da pozna bodočnost in zato ve, kaj so "najbolj skrite koristi milijonov". Značilno za tako družbo je tudi, da lastnina v njej ni ne državna, ne nacionalna, ne družbena, verjetno ker monopolizirane oblike take lastnine dajejo preveliko moč v roke politični upravi, ki na koncu konca tako lastnino upravlja in uporablja.

Še bolj jasno je Djilas določil svoje stališče z izpovedjo v NEW LEADERJU, da sicer ne veruje v Boga, da pa veruje v

pravila ravnanja, v etiko, ki se je zgodovinsko izoblikovala iz človekovih odnošajev do soljudi, etiko, ki je nadčasovna in je ne smemo kršiti. To se seveda pravi, da je človek vrednota, ki je ni žrtvovati drugim ciljem.

Zanimivo je, da sta Djilasov obisk v Združenih državah s simpatijo očeila Desimir Točić v januarski NAŠI REČI in profesor Radica v januarski HRVATSKI ZORI. Kaže, da je Djilas prva osebnost, ki utegne najti pravo besedo tako za Srbe kot za Hrvate. Razume različnost jugoslovanskih narodov in se ne izogiba sklepom, ki iz te različnosti sledijo. To je v naših razmerah velike važnosti.

Kor človek, ki more dojeti stremljenja vseh narodov v Jugoslaviji in ki bi mu utegnili zmerni partijski slediti v poravnavo in razumevanje z demokrati, bi Djilas utegnil odigrati še pomembno vlogo. Ko o njem pišemo in govorimo, bi morali misliti na ta vidik bolj kot na preteklost, kakor je to včasih marsikomu težko.

POLITIČNA KRIZA V TRSTU

Od političnega sodelavca

Zakaj 'Odbor za pomoč razlaščencem' (iz Doline), ki mu predseduje Dr Tul, po skoro štirih letih obstoja javnosti ni položil obračuna svojega delovanja? - to je vprašanje, o katerem danes vroče razpravljajo in zaradi katerega se prepirajo Slovenci na Tržaškem. Ko je pred skoro štirimi leti prišlo z odlokom tržaškega prefekta do prisilnih razlastitev v dolinski občini, odn. do razlastitve po zelo nizki ceni tistih zemljišč, preko katerih naj bi tekla naftovod Trst-Ingolstadt, je bilo vsem slov. političnim vodnikom na Tržaškem jasno, da bo moč doseči večjo odškodnino kmetom samo z organizirano akcijo. Tako je prišlo do ustanovitve levičarskega 'Konzorcija razlaščencev in oškodovancev' ter do 'Odbora za pomoč razlaščencem', ki naj bi v originalnem konceptu deloval v okviru Slovenske skupnosti, politične krovne organizacije štirih slovenskih demokratičnih političnih skupin. Prvi je zbral okoli sebe nekako 90 kmetov, drugi pa blizu štirideset.

Ko je tiste dni poleti 1965 odvetnik dr B. Agneletto v društvu 'Pravnik' predložil, da naj bi slovenski odvetniki brezplačno vodili obrambo slovenskega kmeta, ta zamisel ni naletela na razumevanje.

Tožbe sta za Odbor vložila odvetnika dr Škerk in dr Berdon, vendar pa je proti koncu leta 1965 družba SIOT ki je gradila naftovod, želela mirno poravnavo. Tako je 6. decembra 1965 prišlo do podpisa pogodbe, katero sta sestavila omenjena odvetnika, podpisal pa jo je v imenu Odbora predsednik Dr Tul. Toda vsebine te pogodbe prizadeti niso objavili niti niso za njeno vsebino pred podpisom vedeli vsi člani omenjenega Odbora. Za obstoj te pogodbe je javnost zvedela slučajno iz neke izjave podprefekta Dr Pasina, nakar je Slovenska demokr. zveza zahtevala njeno publikacijo. Po tej pogodbi se je SIOT obvezala plačati Odboru 35 milijonov lir, v čemer so kajpak vključeni tudi tehnični in legalni stroški. Od te svote je bilo razlaščencem izplačanih 15 milijonov, o ostalih 20 milijonih pa ni javnega obračuna. Ko sta nato poslanka Bernetičeva in senator Vidali vprašala v parlamentu pristojnega ministra za pojasnilo glede pogodbe, je postala zadeva še bolj vroča. 28. januarja 1966 je SDZ naslovila pismo na tajnika Slov. skupnosti g. D. Černeta in prosila

za nujna pojasnila. SDZ se je sklicevala na dejstvo, da je Skupnost dala pobudo za ustanovitev Odbora, da je SDZ sestavni del Skupnosti ter zato politično soodgovorna napram volilcem in oškodovancem samim.

Na to pismo, in še na druga pozneje, ni bilo odgovora, očitno iz stališča nekaterih, da se delovanje Odbora ne tiče Skupnosti. Potem je SDZ sklenila, da odpokliče svojega delegata v Skupnosti g. S. Rudolfa in ga zamenja z dr Agnelettom. Svet Skupnosti na to ni pristal, češ da dr Agneletto (predsednik SDZ) ni niti član SS niti nima pogodbe, da bi avtomatično (z delegiranjem) postal, češ da pošilja otroka (svoje žene iz prvega zakona) v italijansko šolo. Kasneje je prišlo do sestanka vseh štirih skupin, na katerem so dosegli kompromis: posebna komisija (Dr Sancin, Dr Gantar, Dr Logar, Dr Poštovan) naj pregleda dokumentacijo Odborovega delovanja. Za to komisijo sta glasovala tudi Dr Škerk in Dr Berdon, toda Dr Logar imenovanja ni sprejel in Dr Škerkova skupina ni imenovala namestnika.

Ko iz tega ni bilo nič in so na seji Sveta SS v maju 1966 osebno napadli Dr Agneletta, ki ni bil navzoč, je ta poslal obširno pismo vsem svetovalcem in pojasnil tudi vprašanje ženinca otroka. Toda odnosi so se slabšali in po lanskim volitvah je SDZ 31. maja SDZ istopila iz SS.

Položaj je postal bolj kritičen, ko je v vsaki odsotnosti javnega obračuna, dr Agneletto februarja letos izdal brošuro 'Pomoč razlaščencem v Dolini', kjer je podrobno in dokumentirano prikazal ves problem, in vprašal, zakaj kmetje niso dobili več kot bi lahko.

Na to brošuro je reagirala tudi SKSZ, ki je odklonila vsako odgovornost za delo Odbora in predložila, kako bi bilo moč celo afero razčistiti. Nato je Dr Škerk nenadoma 21. febr. izstopil iz Skupnosti in naznanil, da se je njegova Skupina neodvisnih razšla. Slovensko ljudsko gibanje (bivša Katoliška skupnost) in odgovorni v Skupnosti so še vedno mnenja, da sta Skupnost in Odbor dve ločeni telesi. To pa izpodbija zadnja DEMOKRACIJA z objavo nekega pisma Skupnosti od 11. 1. 1966, po katerem naj bi celo Nadzorni odbor Skupnosti razsojal o sporih spričo pritožb proti Odboru za pomoč razlaščencem. Tako ali drugače, še vedno ni jasno, zakaj se Odbor brani položiti račun svojega dela.

IN 'SOCIALISTIČNA DEMOKRACIJA'

V zadnjih mesecih 1968 in januarja 1969 so se vršili v Jugoslaviji kongresi republiških partij, marca pa kongres Jugopartije. Namen teh kongresov je bil, da bi partije prilagodili "samoupravnemu" razvoju porajajoče se "socialistične demokracije". Razen manjšin organizacijskih sprememb se ni kaj pomembnejšega spremenilo. Tudi ta poslednja "reforma" partije je potrdila njeno izključno "vodilno vlogo".

Venomer podaljševana 'teorija' o neki mistični vsevednosti in nezmotljivosti partije v primeri z nevednostjo in zmotljivostjo vseh drugih ustanov in ljudi je v arogantnem nasprotju z univerzalnim pričevanjem zgodovine o omejenem znanju in zmotljivosti vseh človeških ustanov in ljudi. Starodavno demokratično načelo raziskovalnega in odločevalnega pluralizma temelji prav na tem zgodovinskem izkustvu. Eden izmed razlogov zakaj je Amerika - čeprav ni brez svojih izvirnih in težkih problemov - tako vztrajno vodilna na skoraj vseh področjih znanosti, tehnologije, gospodarstva in celo umetnosti, je prav v tem, ker ima edinstveni pluralizem od režima in medsebojno neodvisnih univerz, raziskovalnih ustanov, podjetij, filantropičnih organizacij, revij, založb, in toliko drugih središč poskušanja, ustvarjanja in preizkušanja. Vsa ta pestra in venomer se izpreminjajoča struktura tekmovalnega napredovanja pa temelji na političnih osnovah ameriškega dvo-strankarskega sistema z vedno novimi priložnostmi za 'ščukovsko' pojavljanje radikalnejših tretjih strank in brezprimerne širokogrudnosti do vseh mogočih oblik osebnega in skupinskega protestiranja.

Ker so zmotljivi vsi ljudje, je neovirano umsko tekmovalno medsebojno neodvisnih ustanov in ljudi pogoj za približevanje resnici in odkrivanju novih spoznanj tudi redkih področjih enoumnih spoznanj enosmernih danosti; v političnem odločanju, kjer je bilo malo enoumnih spoznanj in nič nealternativnih rešitev, pa je obstoj medsebojno neodvisnih organizacij (vsaj dveh) edina učinkovita varščina proti nasilju dogmatiziranih zmot. Tako imenovana notranja demokratizacija partije - ki ohranja značaj edine neodvisne politične organizacije - ne more nuditi zadostnih pluralističnih varščin, (1) ker obsega članstvo partije le drobec naroda in družbe in (2) ker je spoznavna in odločevalna neodvisnost članov partije vezana z apriorno ideologijo partije, njenimi statuti, pravilniki in vodstvenimi organi ter z omejeno sociološko prožnostjo takih zaključenih in izključnih manjšinskih skupin. Karkoli je predloženo iz okvira ene same partije, nudi zelo nezanesljivo izbirnost.

Koncept ene same privilegirane partije torej ni le v nasprotju s prirojeno težnjo vseh ljudi po osnovni enakopravnosti proti vsem monopolom, privilegijem in diskrimi-

naciji, temveč je tudi bistvena ovira političnemu odločanju v skladu z najboljšimi človeškimi spoznanji, ki predpostavlja pluralizem oz. vsaj dualizem medsebojno neodvisnih osnovnih političnih organizacij. Brez odkritega in resnega razpravljanja o tem svojem notranjem nasprotju nastajajoča 'socialistična demokracija' v Sloveniji ne bo prišla daleč.

Teorija in praksa slovenske 'socialistične demokracije' sta bili predmet razgovora za 'okroglo mizo' v Ljubljani, dne 13. novembra 1968. Iz tega prvega neforumskega, poljudno-znanstvenega razpravljanja o razvoju 'pluralizma in socialistične demokracije' v Sloveniji je moč povzeti bolj konkretno podobo počasnega in močno oviranega razvoja demokratizacije v Sloveniji.

Za 'okroglo mizo' so povedali, da se je proces demokratizacije začel, ko so nekaj let po izključitvi Jugopartije iz Kominforma proglasili načelo 'samoupravljanja', ki naj bi 'prenašalo funkcije države na družbo'. S postopnim uvajanjem tega načela so iz prejšnjih zgolj transmissijskih organizacij (Socialistična zveza, sindikati, Zveza mladine, Zveza študentov, razne zbornice, itd) začeli nastajati 'politični subjekti'. Poleg tega naj bi v okvirih teh organizacij in ustanov - posebno še Socialistične zveze - pluralistično prihajale do izraza vse družbeno pomembne 'grupe'. Razgovor pa je pokazal, da sta politična vloga in vpliv omenjenih organizacij, ustanov in skupin zelo neenakomerna, nekatere, kot npr. kmetje, jih skoraj nimajo, nobena od njih pa ni dovolj samostojna. Povsod namreč obstajajo 'neformalne skupine', ki 'imajo monopol glede političnega odločanja'. Nad vsemi temi 'političnimi subjekti' pa še vedno bdi Zveza komunistov oz. njene 'neformalne skupine', poslužujoč se njene 'vodilne', 'idejno-politične', 'avantgardne', 'integracijske', 'kohezivne' ter 'tvorne in usmerjevalne' vloge.

Izgleda torej, da so v tej nastajajoči 'socialistični demokraciji' v Sloveniji, kakor na Orwelovi 'živalski farmi', sicer vsi 'enaki', le da so nekateri dokaj 'bolj enaki' kot drugi.

OKROGLA MIZA O SOCIALISTIČNI DEMOKRACIJI

Navajamo nekatere posebno značilne povzetke iz besedila razgovorov za 'okroglo mizo' kot je bilo objavljeno v TEORIJI IN PRAKSI, december 1968:

1) Demokratizacija socialistične družbe se začne razvijati s 'prenašanjem funkcij države na družbo' (J. Goričar). 'Država' je v tej zvezi očitno istovetena z marksističnim pojmom 'diktature proletariata', tj. partije, 'družba' pa z načelom 'samoupravljanja' prek prej za partijsko 'transmisijo' improviziranih in uporabljenih organizacij (družbeno-politične organizacije, zbornične ustano-

ve, družbeno-funkcionalna združenja in končno delovne organizacije oz. skupnosti). Poglavitni 'politični subjekti' v današnji Sloveniji so Zveza komunistov, Socialistična zveza, Zveza mladine, Sindikati, Zveza študentov in razne zbornice. (J. Goričar in drugi). Vprašanje: Kako, da nobeden za 'okroglo mizo' v tej zvezi ni omenil n. pr. Društva slovenskih pisateljev, univerze, akademije, profesorjev, umetnikov itd.?

2) 'Naša družba se vedno bolj diferencira... O pluralizmu (pa) lahko govorimo le, če imajo različne grupe možnost, da izrazijo svoje interese... V obstoječih razmerah nekatere grupe lahko izražajo svoje interese, nekatere jih pa ne morejo v zadostni meri. Vzemimo kmete, ki so še vedno pomembna in precej številna grupa, vendar niso imeli in še vedno nimajo možnosti za izražanje svojih interesov' (J. Jerovšek).

3) 'Doseči bi morali, da bi se znotraj SZDL (Socialistične zveze) razvilo več relativno samostojnih političnih subjektov...' (N. Toš). 'Poglavitni vzrok, da se različni interesi ne morejo izraziti, vidim v nezadostni avtonomnosti političnih organizacij (predvsem SZDL in sindikatov)', ki ni taka, da 'bi motivirala različne grupe, da bi prek njih izražale svoje interese' (J. Jerovšek). 'Navedel bom primer o organizaciji Socialistične zveze v Ljubljani. V vodstvu te organizacije so zgolj člani Zveze komunistov. Ali torej to vodstvo lahko resnično predstavlja pluralizem idej in ali lahko zares predstavlja pluralizem subjektov?' (N. Toš). '... nekateri interesi in tudi skupine, ki jih predstavljajo, (se) pri nas še vedno enačijo z interesi socialistične družbe in ... monopolno odločajo, kateri interesi so skladni in kateri niso skladni s socializmom' (F. Hočevar). 'So 'neformalne skupine, ki imajo monopol glede političnega odločanja' (Z. Roter).

4) '... tak pluralističen sistem, izhajajoč iz zasno ve socialistične družbe, zahteva integracijsko silo... Gotovo gre ta vloga vodilni idejno-politični organizaciji ...' (G. Kušej), t. j. Zvezi komunistov. 'Ali ni v ustavi navzoča ideja, da opravlja tako kohezivno vlogo Socialistična zveza?' (F. Hočevar). 'Po ustavi že, dejansko pa ne' (B. Markič).

5) '... moramo upoštevati, da so se socialistične revolucije doslej uresničevale v deželah, ki so imele ne le nerazvit ekonomski sistem, marveč tudi nerazvit sistem meščanske demokracije. Iz tega, pa tudi iz drugih razlogov, je bilo prav gotovo neizbežno, da se je politična oblast po revoluciji reducirala na enega samega nosilca, na komunistično partijo... Spričo takih razmer je bila tudi pri nas v tem obdobju neizbežna enostrankarska diktatura proletariata. Toda... z nadaljnjim razvojem, ki je šel pri nas v samoupravljanje in socialistično demokracijo, je morala glede strankarskega sistema priti do nekaterih dilem. Njihov izraz je pravzaprav ves proces reorganizacije ZK, njena nova vloga in nova vsebina

njenega delovanja. Razvoj socialistične demokracije je neizbežno moral sprožiti proces političnega pluralizma v tem pomenu, da subjekt političnega odločanja ni več posebljen izključno v partiji in njenih organih, marveč ob njeni tvorbi in usmerjevalni vlogi obstaja vrsta političnih subjektov, ki se koordinirano prepletajo na vsej skali političnega odločanja (A. Žun). Toda Zveza komunistov 'si mora to vodilno vlogo izboriti od enega konkretnega vprašanja do drugega...' (P. Klinar).

Gornji povzetki kažejo, da se bodo udeleženci razgovora za 'okroglo mizo' morali k predmetu povrniti in razumsko razčistiti mistiko o 'vodilni', 'idejno-politični', 'avantgardni', 'integracijski', 'kohezivni' ter 'tvorni in usmerjevalni' vlogi Zveze komunistov v nastajajoči 'socialistični demokraciji'.

SMISEL IN NESMISEL SAMOUPRAVLJANJA

Za boljše razumevanje pomena in ne-pomena 'samoupravljanja' in 'socialistične demokracije' v Sloveniji in Jugoslaviji bo koristno do kraja razčistiti nekatere osnovne pojme:

Samoupravljanje pomeni upravljanje zadev ljudskih skupnosti vseh vrst - naravnih, prostovoljnih in prisilnih - prek pripadnikov teh skupnosti samih. V Sloveniji in Jugoslaviji pa so pojem 'samoupravljanja' zmedli s tem, da so ga tolmačili v ozkem smislu kot lastno upravljanje 'delovnih skupnosti' (gospodarskih podjetij in družbenih služb) in deloma občin (sosedstvenih skupnosti). Sedaj pa pričenjajo tolmačiti samoupravljanje tudi kot razširjanje udeležbe pri političnem odločanju v državnih organih, ki je v vseh komunističnih režimih do nedavnega bilo (in v bistvu še je) izključno partijsko, primer tako razširjenemu pojmovanju 'samoupravljanja' v Jugoslaviji je zakonodajno sodelovanje skupščin in napor za povečanje suverenosti republik v odnosu do 'federacije'.

Samoupravljanje v uvodoma označenem splošnem smislu je neposredno in posredno. Neposredno samoupravljanje pomeni skupno upravljanje zadev katerekoli ljudske skupnosti z enakopravno udeležbo vseh pripadnikov zadevne skupnosti. Jasno je, da je tako skupno upravljanje na splošno mogoče le pri zelo maloštevilnih ljudskih skupnostih. Več kot nekaj ljudi za okroglo mizo že težko neposredno sodeluje pri pripravljanju in napravljanju pomembnih odločitev, celo zbornice izvoljenih posrednih upravljalcev, ki jim je to predstavniško delo edini poklic, se morajo za pripravljanje skupnih odločitev organizirati v manjše odbore, pododbore in komisije. V širših ljudskih skupnostih je neposredno samoupravljanje lahko le zelo omejeno v obliki iniciativnega ali potrdilnega referenduma o pomembnejših posrednih odločitvah.

Posredno samoupravljanje je edina praktična oblika samoupravljanja v domala vseh dejanskih ljudskih skupnostih širših od družine (z izjemo že omenjenega dopolnilnega predlaganja in potrjevanja odločitev prek

referendumov). Zaradi tega je v zvezi s samoupravljanjem bistvene važnosti vprašanje izbire organov posrednega samoupravljanja, nadzorstva nad njihovimi odločitvami in njih odpoklica. V tej zvezi dobi svoj poseben pomen pojem demokracije.

Po svojem starogrškem izvoru je pojem demokracije (= ljudske vlade) istoveten s pojmom samoupravljanja. V politično-zgodovinskem smislu pa si pod imenom demokracija predstavljamo predvsem progresivno uveljavljanje načela, po katerem so nosilci posrednega samoupravljanja izvoljeni in odpoklicani po večinski odločitvi pripadnikov zadevne ljudske skupnosti izraženi v tajnih volitvah. V tej zvezi se pojavlja vprašanje kako izbirati kandidate za funkcije posrednega samoupravljanja. Ko bi odločitve posrednega samoupravljanja bile znanstveno-enomne in bi bilo mogoče po jasnih objektivnih merilih nesporno spoznati najbolj kvalificirane ljudi za napravljanje takih odločitev in ko bi poleg tega število tako kvalificiranih ne bilo niti večje niti manjše od števila in obsega jasno odmerjenih vrst zadevnega odločanja, bi bil problem izbire kandidatov poenostavljen in bi postopek demokratičnega izbiranja prek tajnih volitev bil nepotreben. Ker pa v družbenem odločanju nobenega teh treh 'znanstveno-idealnih' pogojev za izbiranje kandidatov ni, je prav postopek zadovoljivega izbiranja kandidatov za funkcije posrednega samoupravljanja najvažnejša sestavina demokracije, pomembnejša od dokončnega volilnega akta. V tem smislu se pojem demokracije večkrat uporablja v ožjem smislu kot tekmovalni postopek izbiranja nosilcev posrednega samoupravljanja.

Pojem demokracije je predvsem pomemben za politično samoupravljanje držav in njih zvez, kjer odločitve zadevajo in obvezujejo vse pripadnike najširše organizirane družbe in s tem ustvarjajo tudi važne okvirne pogoje samoupravljanja na vseh 'nižjih' področjih. Splošno-družbena pomembnost samoupravljanja v državnih in zveznih skupnostih narekuje, da demokratični postopek izbiranja nosilcev posrednega samoupravljanja izvira iz vsaj dveh medsebojno neodvisnih izbirnih organizacij ('strank' kot osnovnih političnih organizacij). Samo na ta način je moč zagotoviti resnično tekmovalnost resnično alternativnih kandidatov in alternativnih programov za razlikost vsebine posredno samoupravnih političnih odločitev. Osnovno-politična dvojnost je zelo pomembna tudi kot zagotovilo neodvisne in neovirane kritike odločitev posrednega političnega samoupravljanja, ki je potrebno za doseg boljših odločitev ali za pospešitev izmenjave slabih upravljalcev. Ker sedanja 'socialistična demokracija' v Sloveniji te osnovne dvojnosti nima, zato je izbirna in alternativna le v manjših in obrobniških ukrepih, ne pa tudi v večjih in vseobvezujočih odločitvah. Ista izključna partija vlada nemoteno dalje in 'reformira' svoje lastne prejšnje 'reforme'. V nobeni demokratični državi na svetu ne bi vladajoča stranka mogla še dalje ostati na oblasti po takem polomu, kot ga je

zakrivila vladajoča slovenska partija z velenjskim škandalom. Srečnemu naključju ne pa demokratičnim varščinam sistema se je zahvaliti, da je iz slovenske partije končno izšla konstruktivna in borbena slovenska vlada Staneta Kavčiča. Pa tudi ta vlada je še daleč od tega, da bi Slovenijo ustavno osamosvojila, gospodarsko uredila in politično demokratizirala.

PLURALISTIČNE TEŽNJE

V zvezi s posrednim samoupravljanjem se pojavljata pojma 'birokratizma' in 'etatizma', ki se posebno po padcu Rankovića v Jugoslaviji toliko omenjata. Birokratizem se nanaša na težnjo hierarhično, funkcionalno ali 'neformalno' organiziranih izvršnih uslužbencev ljudskih skupnosti, da le-ti upravljajo ('manipulirajo') te skupnosti neodvisno od želja pripadnikov teh skupnosti in mimo odločitev njihovih izvoljenih predstavnikov. Ker sodobne organizacije potrebujejo razsežne izvršilne (strokovne) kadre, je nevarnost birokratizma vedno prisotna in jo je moč obvladovati le s stalnim nadzorstvom s strani izvoljenih predstavnikov zadevne skupnosti in s pritiskom njenih pripadnikov (prek njihovih različnih organizacij in ustanov, neodvisnega tiska, zborovanj, itd.) na izvoljene predstavnike skupnosti.

V sedanji 'socialistični demokraciji' v Jugoslaviji preventivno nadzorstvo nad osredotočeno birokracijo 'federacije' in korektivni pritiski proti podaljševanju njenega centralističnega etatizma še niso takšni in tolikšni, da bi bili kos prevladujočemu političnemu birokratizmu, ki se je razbohotil pod okriljem partije. 'Sloj politično-upravne birokracije gospoduje od občine do federacije', piše dr. Stipe Šušar, eden izmed vodilnih strokovnih sodelavcev VJESNIKA U SRIJEDU (5. 2. 1969). Iz beograjske EKONOMSKE POLITIKE pa izvemo, da je centralistični birokratski aparat 'federacije' skoraj do 75% sestavljen iz Srbov, ki jim je treba prišteti še 7% Črnogorcev, tako da odpade na vse nesrbske narodnosti le 18%. To razmerje tudi razloži, zakaj se 'beograjski Slovenci', ki jih je v vsej zvezni upravi komaj 3% tako 'prilagajajo' srbskemu značaju in praksi beograjske 'čaršije', da jih v Sloveniji več ne marajo (n. pr. Edvard Kardelj). Iz tega političnega birokratizma, ki je bil zgrajen po vojni z vidika unitaristično-centralistične 'federacije' sovjetskega sloga, je samo en izhod: 'Federacijo' je treba skržiti na svobodno dogovorjeno zvezo izvršnih suverenih republik, sedež nove zveze prenesti iz tradicionalne srbijanske prestolice v manjše mesto nekje bolj v središču zveze in ji zgraditi novo, mnogo manjše, narodnostno uravnoteženo, strokovno prvovrstno, predvsem pa pošteno uradniško jedro, ki bo za te potrebne lastnosti tako dobro nagrajevano, da se bodo za ta mesta potegovali najboljši ljudje.

Etatizem pomeni težnjo osrednjih državnih (ali 'zveznih') organov, da svojo pristojnost razširijo na rovaš samoupravljanja manjših ljudskih skupnosti. Kadar etati-

prerogative ljudi kot posameznikov (družinsko življenje in vzgoja, šolanje, izbiranje poklicev in zaposlitve, osebna potrošnja in varčevanje, pripadnost prostovoljnim organizacijam, javno izražanje, potovanje in sploh uporaba prostega časa), se etatizem spreminja v totalitarizem. V resnično demokratičnih državah etatistične in totalitarne težnje ne morejo prevladati, pojavi dejanskega etatizma in totalitarizma so vezani na enopartijske režime (nacizem, fašizem, stalinizem).

V nasprotju s težnjami etatizma in totalitarizma je treba omeniti pojem 'pluralizma', ki je - poleg drugih izsledkov zapadne sociologije, politologije, ekonomike in tehnologije sedaj močno popularen tudi v Sloveniji in Jugoslaviji. Pluralizem izraža težnjo sodobnega človeka, da se povezuje s svojimi vrstniki v raznovrstne ljudske skupnosti glede na poklic, zaposlitev, vero, razno vrstne kulturne in razvedrilne interese, pa tudi po sorodnosti splošnejših pogledov na sklop družbenih vprašanj. Naraščajoče in menjajoče se 'pluralistične' težnje sodobnega človeka se morejo zadovoljivo uveljavljati le v demokratičnem političnem sistemu, ki z resnično volilno tekmovalnostjo alternativnih kandidatov in alternativnih programov edini lahko uspešno preprečuje pluralizmu nasprotne etatistične težnje.

Če se sedaj povrnemo k pojmu samoupravljanja v njegovem osnovnem pomenu, vidimo, da mora samoupravna družba biti politično demokratična (v zgoraj označenem postopkovnem smislu), ako naj bodo pluralistične samoupravne težnje posameznih oseb in njih skupnosti učinkovito zavarovane. Taka družba bo stremela za tem, da bo v njej samoupravljanje uresničeno v skladu z načelom subsidiarnosti, to je človeku pomožnega in medsebojno dopolnilnega značaja človeških združenj, ki ga je treba preprosto in stvarno opisati: kar more človek kot posameznik zase sam opraviti (brez oškodovanja drugih), tega naj si ne lasti nobena skupnost; česar poedini človek sam ne zmore, to naj dopolnjujejo primerne ljudske skupnosti; pri tem naj si širše skupnosti ne prisvajajo pristojnosti v zadevah, ki jih zmorejo ožje skupnosti; kar je moč doseči prek prostovoljnih skupnosti, tega naj si ne laste oblastvene skupnosti; kar zmore poedino podjetje, tega naj se ne loti združenje podjetij; kar lahko opravijo tržni odnosi, tega naj ne urejajo 'samoupravni dogovori'; kar zmorejo samoupravni dogovori, tega naj ne vsiljujejo administrativni ukrepi; kar lahko napravi občina, tega naj ne opravlja okraj; kar je primerno okraju, tega naj si ne lasti državna skupnost slovenskega naroda kot celote; in kar zmore slovenska republika, bodisi samostojno ali prek pogodbenih dogovorov z drugimi republikami, tega naj ne jemlje zveza jugoslovanskih republik, katere pristojnosti naj bodo omejene le na vsem republikam resnično skupne zadeve, ki bodo dogovorno ugotovljene, ustavno natančno določene in praktično zavarovane.

Seveda velja isto načelo subsidiarnosti tudi v ob-

ratnem smislu: manjše skupnosti naj se ne lotevajo zadev, ki po svoji vsebini in obsegu sodijo v pristojnost širših skupnosti. Zato je popoln nesmisel govoriti ali ravnati, kakor da bi širše in višje ljudske skupnosti bile le skupek nekih osnovnih 'delovnih skupnosti', ki naj bi prek 'samoupravnih dogovorov' in 'samoorganiziranja' sčasoma nadomestili tudi narodno skupnost in državno oblast. Narodni seštevek podjetij in družbenih služb, niti nista občina in država mehanični rezultanti 'delavskih svetov'. Različne človeške skupnosti v pluralističnih merilih niso le količinsko različne, temveč so med njimi tudi pomembne kakovostne razlike. Težko se je zato znebiti vtisa, da je Kardeljeva zasnova 'samoupravljanja' in 'socialistične demokracije' - kot neke vrste seštevne korporativizma - preračunano sredstvo za oslabokrvljenje žive družbe in narodov, da bi z bledičenjem življenjske mnogoličnosti lažje ohranjal politični monopol 'vodilne' partije.

V narodno-politični skupnosti (državi) in v večdržavni zvezi, ki sta organizirani na osnovah pluralističnega samoupravljanja in politične demokracije v skladu z načelom medsebojne dopolnilnosti, zadobi tudi pojem oblastvene prisile svoj naravni pomen kot dopolnilno zagotovilo, da bodo osebne pravice vsakega človeka, medosebne pogodbe, samoupravni dogovori in demokratične odločitve političnih skupnosti dosledno upoštevane in izvrševane. Ideološka prerokovanja o odpravi oblasti so nesmisel. V Jugoslaviji ne gre za odpravo oblasti kot dopolnilne varščine resničnega samoupravljanja, temveč za odpravo partijskega totalitarizma, etatizma, centralizma in politične izključnosti, predvsem v 'federaciji'. V tem svojem resničnem zgodovinskem pomenu pa je dvajsetletno obljubljanje o 'odmiranju države' žal še danes bistveno neizpolnjeno.

RAZKRAJALNA POLARIZACIJA

Da 'Socialistična demokracija' v Jugoslaviji ni v skladu z opisanim načelom pluralistične dopolnilnosti, je razvidno tudi iz njenega zgodovinskega nastanka in razvoja. Takoj po vojni je bil nasilno uveden 'zvezni' centralizem sovjetskega sloga v vsej svoji totalitarni razsežnosti. Leta 1950 je kot posledica preloma s Stalinom prišlo do ideološke revizije partijskega programa: 'država', to je partijsko totalitarna 'zvezna' diktatura, naj bi pričela 'odmirati' že v 'prehodnem' razdobju 'socializma' s postopnim prenašanjem njenih pristojnosti na 'samoupravno družbo'.

To ideološko revizijo so začeli prevajati v prakso tako, da je po letu 1953 vsemogočna 'federacija' odstopala manjše pristojnosti komunam in delovnim skupnostim, ne pa tudi republikam kot narodno-političnim skupnostim. To razdobje obrobne 'samouparvne' decentralizacije je trajalo vse do srede leta 1966, ko so izločili Aleksandra Rankovića, češ da je vsa tista leta sistematično sabotiral tudi to skromno mero zamoupravnega razsrediščenja, ki naj bi se bilo izvršilo z ustavnimi spremembami leta 1953 in 1963 ter z gospodarskimi reformami leta 1950, 1953,

1957, 1961 in 1965.

Razdobje po odstranitvi Rankovića so označevali poskusi za pospešitev gospodarske reforme začete julija 1965 in nadaljnje ustavne spremembe leta 1967 in 1968. Gospodarska reforma naj bi bila izvršila dosledno potrženje gospodarskih odnosov, vključivši svobodnejšo mednarodno izmenjavo s konvertibilnimi področji, ter prestrukturiranje proizvodnje na podlagi bolj realističnega razmerja cen in integracije podjetij prek 'samoupravnih dogovorov'.

V tej zvezi se je pojavil nov ideološki pojem 'samooorganiziranja' gospodarstva (in celo družbenih služb) v smislu postopnega nadomeščanja državnih funkcij uravnavanja in dopolnjevanja tržnih odnosov (gospodarska politika na področju emisije in kredita, državnih dohodkov in izdatkov, realističnih sodil za 'razdeljevanje po delu' in preprečevanja ter korigiranja monopolnih izrodov) z integriranim samoupravljanjem na 'višjih stopnjah'. Dejansko pa je ves sistem trpel na samovoljnem 'administrativnem' odločanju v 'federaciji' na eni strani in skoraj anarhičnem 'samooorganiziranju' na periferiji. Tržno gospodarstvo ni bilo dosledno izvedeno ne v okviru podjetniškega samoupravljanja ne v odnosih med podjetji in potrošniki, ter podjetji in bankami, niti ni bilo zavarovano in spopolnjeno s potrebnimi popravljivimi, ustaljevalnimi in pospeševalnimi ukrepi gospodarske politike. Ker si je 'federacija' z ohranjenimi administrativnimi pre-razdeljevalnimi 'instrumenti' pridržavala pretežni del podjetniške akumulacije, so delovne skupnosti v podjetjih in družbenih službah z višanjem dohodkov dvigale cene, gospodarstvo kot celota pa je ostalo brez smotrenega gospodarsko-političnega uravnavanja in dopolnjevanja. Zaradi teh osnovnih sistematskih pomanjkljivosti je gospodarska rast upadala, nezaposlenost naraščala (poleg nezaposlenih doma, je celih deset odstotkov slovenske delovne sile na delu v deželah zahodne Evrope), infrastruktura zaostala, industrijska oprema zastarela, inflacija pa ponovno oživila.

Medtem je v veliki meri prav zaradi škodljive polarizacije 'zveznega' centralizma in obrobne 'anarhizma' in predvsem zaradi pritiskov iz Slovenije prišlo do novih ustavnih sprememb v letih 1967 in 1968, ki končno le priznavajo nekaj več vpliva in pristojnosti republikam. Vendar le-te še nimajo dovolj pristojnosti, da bi mogle na svojih področjih dosledno izvesti nedovršeno gospodarsko reformo. Nasprotno: nevarnost je, da bo tudi ta popravljalni razvoj nasilno prekinjen predno bodo republike mogle uveljaviti svojo izvirno suverenost, s katero bi poleg svojih lastnih naporov za uravnoteženje polariziranega sistema mogle prisiliti preurejene zvezne organe k zares smotrni gospodarski politiki tudi v dogovorno-dopolnilnem zveznem merilu.

Že se namreč zopet pojavljajo znaki ponovno oživilenega 'zveznega' etatizma. Neuspehe nedokončane reforme cinično pripisujejo tržnemu značaju reforme, ki

pa sta ga v resnici preprečila in spačila neodpravljeni centralizem 'federacije' in od le-tega izzvani anarhizem na ravni perifernega 'samoupravljanja' in 'samooorganiziranja'. Uredništvo EKONOMSKE POLITIKE (27.1.1969) in Gospodarski svet pri slovenski vladi (DELO 4.2.1969) sta opozorila na protitržno usmeritev gospodarskega gradiva za kongres Jugopartije marca 1969. To gradivo je predvidevalo zopetno uvedbo splošnega sistema zveznih 'kompenzacij' neuspešnim na račun uspešnih, obsojalo je gospodarsko osamosvajanje bank in težnjo po razvoju denarnega tržišča, zahtevalo je še bolj administrativno urejanje cen, pretiravalo je pomen meglenih 'samoupravnih dogovorov' kot namišljenega nadomestka za tržne odnose na eni strani in celo za gospodarsko politiko na drugi strani; republike pa naj bi še naprej ostale brez svoje izvirne suverenosti. Tako bi se 'reforma' izrodila v še hujši centralizem 'federacije' na vrhu in 'samoupravni' anarhizem 'družbe' pod njo. Proti tej dvojni nevarnosti je predsednik slovenske vlade Stane Kavčič pozival (DELO 1.2.1969) k integraciji slovenske družbe prek lastne vlade, ki naj bi rehabilitirala centralistično in samoupravno oslABLJENE družbene službe v skladu z resničnimi potrebami slovenskega naroda in gospodarstva, skupno z medrepubliško dogovorjeno in preosnovano zvezno vlado pa uravnavala in dopolnjevala samoupravne dosežke osamosvojenih podjetij, ki naj bi jih le-ta dosegala prek uravnovešenih tržnih odnosov med seboj ter z domačimi in zunanjimi kupci njihovih proizvodov.

Končni uspeh ali neuspeh gospodarske reforme in bodočnost skromno začete demokratizacije v Jugoslaviji bosta v veliki meri zavisna od izvajanja oziroma neizvajanja sklepov partijskega kongresa, če bi ti merili k podaljševanju centralizma 'federacije' in anarhičnega perifernega 'samo-dogovarjanja'.

DEMOKRATIZACIJA 'SOCIALISTIČNE DEMOKRACIJE'

Ker je Zveza komunistov 'vodilna' družbeno-politična organizacija, so ostale organizacije, v kolikor so sploh dovoljene, 'sledilne'. Zveza komunistov odloča o osnovnih alternativah, ostale organizacije in ustanove pa imajo 'pravico in dolžnost', da te osnovne odločitve izvajajo in pri tem delajo manjše izbire, vendar tudi o le-teh dejansko odločajo člani partije, ki popolnoma obvladujejo odločevalne organe vseh 'pomožnih' družbeno-političnih organizacij in ustanov. Tudi kritika izven posvečenega okvira partije je pripuščena le glede na drugotno (izvajalno) odločanje potem, ko je partija že bila napravila zadevno osnovno odločitev - ne prej. 'Socialistična demokracija' torej pomeni le dopustnost izvrševalnih odločanj in drugotne kritike v pripuščenih okvirih partijskih 'pomožnih sil'.

Vzemimo primer volitev v republiške in zvezne skupščine aprila tega leta. Vse volilne priprave so v smislu novega volilnega zakona potekale v okviru Socialistične zveze, ki jo vodstveno popolnoma obvladujejo člani partije. Partija je prišla na te priprave s svojim vnaprej *

Jugoslovanski Solženicyn?

Od našega sodelavca

Nedavno je na glasgowski univerzi Max Hayward iz Oxforda imel seminar o ruskem pisatelju Solženicynu. Ob tej priložnosti je posebej poudaril, kakšnega pomena je za razvoj v Sovjetski zvezi bilo, da je Hruščev ne samo dovolil, temveč celo dal pobudo za natis Solženicynovega spisa "Dan v življenju Ivana Denisoviča". Z objavo te knjige se je namreč na široko odprlo vprašanje preganjanja prebivalstva pod Stalinom.

Vse do Stalinove smrti je v Sovjetski zvezi precejšen del prebivalstva živel po delovnih taboriščih. Menda je šlo za kakih deset do petnajst milijonov ljudi in v nekaterih primerih za taboriščne komplekse na ozemlju velikemu kot Francija. V "Dnevu iz življenja" Solženicyn opisuje prav trpljenje preprostega človeka, ki je prišel pod režimska kolesa in preživel leta na prisilnem delu.

V drugem spisu "Prvi krog" je pisatelj orisal svoje lastne izkušnje v bolj posebnem zaporu, v "institutu", kjer so bili na prisilnem delu izsolani strokovnjaki, ki so morali v zaporu opravljati svoje poklicno delo za sovjetski režim. Solženicyn se je tam znašel, ker je menda po izobrazbi matematik.

Značilno je, da je v sedanjem času ponovnega pritezanja sovjetskih vijakov avtor spet pod udarom, toda da ni pripravljen utihniti. Prav on si je za kongres pisateljev upal napisati odprto pismo, v katerem je kritiziral postopno slabšanje vzdušja v Sovjetski zvezi in vračanje k stalinističnim metodam.

Solženicynova preteklost zvezi kot nekaj znanega. Tudi v Jugoslaviji so bila tja do srede petdesetih let delovna taborišča. Ni mogoče reči, koliko ljudi natančno je šlo skozi te "ustanove". Vsekakor veliko število in vsekakor pogosto, ne da bi sami prav vedeli zakaj in kako. Novi Beograd je gradilo kakih 30.000 zapornikov. Taborišča so bila pri žirovniški in medvoški elektrarni, pri Litostroju, pri gradnji ceste Zagreb-Beograd, na raznih "mladinskih" progah in kdo ve kje še vse. V Ljubljani so med drugim zaporniki gradili stanovanjske bloke na Žalah.

Tudi v Jugoslaviji smo imeli "institute", podobne Solženicynovemu. V Sremski Mitrovici so bili oddelki raznih ministrstev, tako ministrstvo za obrambo in ministrstvo za zunanjo trgovino, v katerih so strokovnjaki med jetniki opravljali tlako.

Celo ukinili niso jugoslovanski komunisti taborišč in "institutov" veliko preden se je to na splošno zgodilo v Sovjetski zvezi. Spričo tega in spričo dejstva, da je bilo med ujetniki nekaj pisateljev in pesnikov, se človek sprašuje, kako to, da se v Jugoslaviji še ni pojavil noben Solženicyn.

Ali je jugoslovanskih komunistov manj sram terorističnih metod kot jih je bilo Hruščeva? Ali pa jih je morda bolj sram? Kljub temu je čudno, da doma še nihče ni popisal, kaj se je godilo, ko je sproščeno in "liberalizacija" gotovo šla v Jugoslavijo sicer dalj kot v Sovjetski zvezi.

★ izdelanim volilnim programom, kandidati in strategijo. V kolikor so kaki nepartijci imeli priložnost in pogum predlagati druge kandidate, so to mogli le improvizirati kot neorganizirani posamezniki, ne da bi se smeli o alternativnih kandidatih, njih volilnih programih, strategiji in taktiki prehodno temeljito pogovoriti in pripraviti v neodvisnem okviru lastne nepartijske politične organizacije, ker le-te jugoslovanski sistem 'socialistične demokracije' ne dovoljuje.

Tako torej postaja vse bolj jasno, da bo učinkovito družbeno samoupravljanje mogoče šele, ko bodo nepartijski Slovenci enakopravno soudeleženi tudi pri osnovnih političnih odločitvah prek samostojne, od partijskega vodstva ločene in neodvisne osnovne politične organizacije. Če bi to bila slovenska Socialistična zveza, bi prehod bil toliko lažji. Tisti, ki so med vojno partiji dali OF in s tem tudi povojno naslednico OF - Socialistično zvezo, imajo sedaj dolžnost, da se skupno z novim slovenskim ro-

dom bolj odločno borijo za izločitev partije iz vodstva in članstva Socialistične zveze. Le na ta način bi obe že obstoječi politični organizaciji, Zveza komunistov in Socialistična zveza, bili odvisni od sprejemljivosti njunih lastnih programov in od privlačnosti njunih samostojnih in ločenih vodstev. Slovenski volilci bi tako zopet dobili možnost, ki jim je bila odvzeta 6. jan. 1929, da v svobodno pripravljenih, tekmovalno izvedenih in tajno izglasovanih volitvah odločijo, kakemu programu, katerim ljudem in kako dolgo bi zaupali politično vodstvo Slovenije.

To je cilj in borba nove Slovenije. Tisti, ki so med vojno Slovenijo hote ali nehoti predali na milost in nemilost takrat stalinistični komunistični partiji, - ki je po vseh svojih reformah še danes monopolistična, - imajo še prav poseben razlog, da se tej borbi pridružijo.

Izšlo je petindvajset tekstov Milene Merlakove

SKRIVNOST DREVEŠA

POT K PRAVIČNOSTI IN ENAKOPRAVNOSTI

Od domovinskega dopisnika

"Ideje so vredne samo toliko, kolikor so vredni ljudje, ki jih uresničujejo."

(Svetožar Marković, citiral Vladimir Dedijer)

Dr. Vladimir Dedijer je objavljajal v ljubljanskem DELU serijo člankov pod naslovom "Izgubljeni boj J. V. Stalina 1948 - 53." Razkrivanja smo brali z rastočim zanimanjem, ker so to prva strnjeno pisana priznanja o tistem obdobju ter deloma o času pred vojno. Vsekakor pa so ta priznanja precej enostranska, čeprav precej odkrito osvetljujejo napake Stalina in njegovega režima, ker ne razkrivajo posledic stalinizma, njegovih metod in vplivov v Jugoslaviji, marveč jih le bežno omenjajo. Marsikje se točno čutijo vrzeli napovedane resnice. V pričujočem članku bi se ustavil le ob nekaterih mislih in izjavah, h katerim bi želel pojasniti in dopolniti.

Že pri omembi pakta Stalin-Hitler bi želel več odkrite obsodbe Stalinovih nečloveških metod do protifasističnih borcev, ki jih je Stalin cinično izročil Hitlerju, prav tako pa priznanje nepravilnega zadržanja jugoslovanskih komunistov ob tem paktu, ki so s svojo taktiko vnašali nejasnost med množice, ki naj bi sprejele pakt kot višek modrosti Velikega Stalina. Pisatelj sicer trdi, da komunisti niso varčevali s smodnikom proti Hitlerju, kar pa nikakor ne odgovarja resnici. Brez ugovora so sledili ukazom iz Moskve in ustvarjali zmedo med ljudmi.

Vladimir Dedijer Stalinove zablode takole opravičuje: "Sovjetsko Zvezo smo gledali kot svetlo zvezdo, kot edino upanje in kazipot." V čem ste videli to idealno stanje, za katero se je vredno boriti in množice varati z njim? V brezprimerno okrutnih morijah najboljših ljudi, v srednjeveškem terorju, v nepopisni bedi ljudstva, v taboriščih, kjer so ginili milijoni, v strahovladah, ki je zatirala svobodno besedo celo v privatnem življenju? Kaj niste ničesar slišali o idealnih komunistih, ki jih je dal Oče narodov kruto pobiti? Vsi ti vendar niso mogli biti "zahodni vohuni" in "izdajalci". Ali niste poznali ljudi kot je Ignazio Silone, Aleksander Weissberg (Hexensabbath), Arthur Kōstler (Sonnenfinsternis) in drugih? Saj ni mogoče, da bi vsi ti lagali? Čemu pa so šli v Rusijo služiti komunizmu? Ali ni tako gledanje na Rusijo kot na "svetlo zvezdo", kljub vsemu neke vrste revolucionarni l'artpoulartizem? Ali nam je cilj neka država, pa naj bo še tako korumpirana, ali je smoter prizadevanja dobrobit lastnega naroda in človeštva - a ne z zločinskimi metodami, marveč po poti etike in humanizma? Ali naj bi bil to ideal, da pripelješ narod iz dežja pod kap?

"Edina racionalna rešitev za družbeni razvoj je nova družba, v kateri ne bo več izkoriščanja." (Citat iz Dedijerovih člankov)

Da, to mora biti cilj vsakega poštenega revolucionarja, pa tudi vsakega poštenega politika. Ali je mogoče vzeti si za vzor najbolj teroristično vladavino, kjer vlada duhovna in materialna beda brez primere? Če so ljudje umirali s Stalinovim imenom na ustnih, to na resnici o Stalinu ničesar ne spremeni. Ti ljudje niso bili v posesti polne resnice, marveč sfanatizirani idealisti. Ne morem drugače kot soglašati s tistim slovenskim dramaturgom, o katerem govori pisatelj z nekakim očitkom, češ, da je "rezko izrekel presojo, da se ljudem ne sme lagati in da jim je treba povedati vso resnico." Kajti za pisatelja Stalin ni bil samo tiran, ampak "tudi simbol odpora proti Hitlerju, ne samo za sovjetske ljudi, temveč tudi za borce zunaj meja Sovjetske zveze." Vsi smo vedeli, da se je Stalin boril proti Hitlerju zato, ker mu je bil ta boj vsiljen, ne pa zato, ker je bil Hitler fašist in je pomenjal nevarnost za ves svobodni svet, pa tudi za napredek socializma v svetu. Toda Hitler je Stalina izigral kljub njegovi "jasnovidnosti", in trditev, da se je Stalin boril za ves socialistični svet, je potvorba resnice.

Pisec nadalje zagovarja Stalina, češ, da ga ne gre ocenjevati samo po njegovih pomorih starih boljševikov in po napadu na Jugoslavijo, marveč je treba ocenjevati njegov celotni zgodovinski lik v vseh obdobjih njegove dejavnosti. Kdor pozna komunizem, kakršnega je oblikoval Stalin, ga mora odkloniti. Ljudje ne živijo od ideje, marveč od realizacije neke ideje. Realizacija komunistične ideje v Rusiji pa je nekaj najbolj strahotnega, kar je moglo ta ubogi narod zadeti. Milijoni žrtev zgovorno pričajo o tem. Sicer pa naj opozorim samo na mnenje Lenina o Stalinu, kako je svaril svoje sodelavce pred njim. In če je nekaj vodilnih ljudi tako gledalo na Stalina, čemu vsiljevati to mnenje drugim, ki imajo od tega silaka bolj pravilne predstave. Ali ni dovolj, da je Stalin že med vojno kazal nerazumljivo animoznost nasproti jugoslovanski revoluciji, češ, da je mogoče "socializem ustvarjati samo s širjenjem meja Sovjetske zveze, ne pa z enakopravnim sodelovanjem dežel, v katerih je zmagala revolucija"? Tako je Stalin vseskozi dušil jugoslovanske interese, partijsko vodstvo pa ni nikoli nakazalo niti sence resnice o teh odnosih in jugoslovanski ljudje bi bili morali še vedno oboževati tega silaka, ko ne bi prišlo leto 1948 z

z Informbirojem. Svojo utvaro o Stalinu bi hoteli ohraniti z iznajdbo, da je "voda pri izviru čista, da je vsega kriva birokracija." (Značilno, da se je isto govorilo o Hitlerju.) Tudi opravičilo o celotnem liku Stalina, ga ne more oprati. Ko bi bilo mogoče priti do takega lika, bi se najbrže pojavila pred človeštvom tako ostudna podoba, da bi v odvratnosti vse zatemnela.

★

"Ena izmed odlik nove oblasti (v Jugoslaviji) je bila ta, da se je opirala na široke pobude množic." (Citat iz Dedijerovih člankov)

Ravno nasprotno je res. Vodilna plast je postavila "predlog" kot si ga je sama zamislila, potem je nastopil propagandni stroj po enakem tiru in z enakimi metodami kot v Rusiji. Predlog je bil od množice vedno soglasno sprejet. Oddeljeno misleči so poskus samo enkrat tvegali.

Vladimir Dedijer trdi med drugim tudi, da se je Sovjetska zveza bala "jugoslovanskega vzora enakopravnosti narodov kakor kuge." To enakopravnost pa je Stalin poznal le iz teorije, jugoslovanski narodi pa so jo občutili v praksi, posebno Slovenci, ki so v vsakem oziru najbolj izkoriščani in najtežje občutijo srbsko hegemonijo. Predaleč bi vodilo, da bi našteval primere, ki jih vsi poznate.

Da, v govorih in na papirju razkladamo vsemu svetu, kako v Jugoslaviji uresničujejo socialistični humanizem. Ko pa je treba ta socializem izvajati v praksi, tudi komunisti hitro pozabljajo na besede, ki so jih usta polna, pa uveljavljajo načelo pravice močnejšega. To so pa v Jugoslaviji partijci in udbovci.

Tudi izkoriščanje človeka po človeku da je odpravljen. Nastopilo pa je slovito "samoupravljanje" z izkoriščanjem po kolektivih, ki kot samoupravljalci ne vidijo socialističnih načel te zamisli, marveč samo svoje osebne interese. Iz samoupravljalških direktorjev je zrasel privilegirani sloj, ki ima zagotovljene visoke prejemke, ki daleč presegajo efekt njihovega dela. Ti ljudje ne odgovarjajo nikomur za svoje neznanje in za svoje pogoste polomije.

Pisatelj govori tudi o valu procesov v Vzhodni Evropi (pod Stalinom). Tudi v Jugoslaviji so bili procesi, ki jih je režim potreboval, da je spodbijal Stalinove očitke, da so vodilni Jugoslovani sodelovali z Nemci in da so bili vohuni Zahoda. Zato so se procesi vršili popolnoma po stalinističnih metodah. Bili so javni procesi, obdolžitve za lase privlečene, nobenih pozitivnih prič, vse po preskušenem vzorcu. Najbolj grozljiva sredstva, ki bi delala čast tudi Stalinu, so uporabljali v Dachauskem procesu. Sami priznavajo, da so v tistem času uporabljali stalinske metode, toda ali so samo eno žrtev teh metod rehabilitirali? Zakaj je bil sojen Djilas? Ali je prav, da je bil sojen v Jugoslaviji nekdo, ki je napisal "Pogovore s Stalinom"? Ali so krenili s stalinistične poti ali ne? In Mihajlov iz Zadra? Ali je bila njegova krivda takšna, da ga je bilo treba obsoditi? Ravnal je zakonito po ustavi! Zakaj tako? Zato, ker so ostali na krmilu isti ljudje z istimi stalinističnimi metodami kot so bili vseskozi. Toda

"ideje so vredne samo toliko, kolikor so vredni ljudje, ki jih izvajajo..."

Pisma uredniku

/Zaključek pisma z 2.strani/

in iz nje izvirajoče suverenosti njihovih republik, za resnično demokracijo v politiki in za neodvisnost (=nepodržavljenost) svobodnih organizacij,

Še eno besedo o mojem delu, o katerem sprašuje g.Urbanc. Moje razprave, članki in knjige so - mo je in jih zato tudi osebno podpisujem. Tudi tri moja potovanja v Evropo so bila moja strokovna in osebna zadeva in ne v zastopstvu kogarkoli drugega. Da sem se na povratku iz Prage ustavil v Ljubljani, o tem sem objavil poročilo tudi v KLICU TRIGLAVA. Pristavil bi le še to, da je z vidika mojega študijskega potovanja v Evropo tudi moj skromen ljubljanski obisk bil vreden časa in napora.

CIRIL A. ŽEBOT

Sirčev Nesmisel in smisel

na prodaj v knjigarnah v Trstu, Gorici in v Celovcu.

PRED ZAKLJUČKOM LISTA

Na beograjskem kongresu ZKJ je vzbudilo pozornost Titovo nepričakovano oznanilo, da bodo ustanovili 15-članski stalno zasedajoči predsedstveni urad, v katerem bi bila - poleg Tita - po dva delegata iz vsake republike in po eden iz avton. pokrajin. Tito je pri tem najbrž mislil na od republ.kongresov izvoljene predsednike in tajnike republ.partij, ker je priznal, da bo treba urediti legalno plat tega prenosa vodilnih oseb iz republik v Bgd. Kasneje so govorili o načinu izpolnitve tako izpraznjenih mest. Zdi se, da hoče Tito pritegniti mlajše sile iz republik in morda celo rešiti problem nasledstva vsaj za kritično prehodno dobo. Tak odbor bi tudi imel vrh. izvršno oblast (nad vlado) v primeru državne krize.

Centralni komite partije naj bi prenehal obstojati, češ da je preveliko in okorno telo in nadomestil bi ga naj 52-članski prezidij. Kongres je dalje dopustil, da posamezni člani ohranijo svoja manjšinska mnenja proti mnenju večine, in odločil, da ZKJ ne bo poslala delegacijo na svetovno komun. konferenco maja v Moskvo. Vredno je še omeniti, da so gotovi zunanje polit. izvedenci partije izjavljali, da je treba v presojanju zunanje politike upoštevati politična in realna dejstva in jih ne mešati z ideologijo in frazeologijo. Kongres se zaseda.

KULTURA IN OMIKA

Letošnje Prešernove nagrade v iznosu 20.000 dinarjev so dobili kipar Lojze Dolinar, literat France Koblar, igraalka Elvira Kralj, komponist Karel Pahor in arhitekt ing. Edo Mihevc. Nagrade Koblarju, Kraljevi in Pahorju so za njihovo življensko delo. Podeljeno je bilo tudi več nagrad Prešernovega sklada v iznosu 5.000 dinarjev. Med nagrajenci sta arhitekta Aleksander Peršin in Janez Vovk za urbanistični načrt novega stavbenega naselja v Ljubljani, Janez Gradišnik za prevod Joycevega romana Ulysses (Ulikses), slikar Nikolaj Omerza in pisatelj Alojz Rebula.

KITAJSKI INDEKS: Beograjski tednik FELJTON je še pred božičem priobčil iz kitajskega vira posnet seznam pesnitev in romanov iz svetovne literature, ki jih je Mao Ce-tungov režim dal na svoj indeks prepovedanih knjig. Med knjigami so "Vojna in mir", "Ana Karenina" in "Vstajenje" Leva Tolstaja, Gogoljeve "Mrtve duše" in vsi spisi Goetheja, Schillerja, Heineja, Shakespeara in drugih. FELJTON pravi, da je od jugoslovanske literature na indeksu samo France Prešeren!

RADIO-TV-OSEBNI AVTOMOBILI: Leta 1968 je bilo v Jugoslaviji okrog 3.200.000 radijskih sprejemnikov; od tega v Sloveniji 470.572. - Istega leta je bilo v Jugoslaviji okrog 240.000 televizorjev; od tega 54.967 v Sloveniji. - Osebnih avtomobilov je bilo v Jugoslaviji približno 400.000; v Sloveniji - 89.431.

ŠOLA: Na jugoslovanskem simpoziju o osnovnem izobraževanju, ki se ga je udeležilo okrog 200 pedagoških strokovnjakov in prosvetnih delavcev iz vse države, so med drugim ugotovili, da si pridobi osnovno osemletno izobrazbo le okrog polovica učencev ene generacije. Veliko učencev ponavlja razred ali pa preneha obiskovati šolo. Tako je bilo v zadnjem šolskem letu v vseh osnovnih šolah v Jugoslaviji nad 362.000 ponavljalcev. Vzroki so različni: gmotni, oddaljenost od šole, pomanjkanje prostora, slaba opremljenost šol itd.

ZAMEJSKO ŠOLSTVO: Na Tržaškem je v 27 otroških vrtcih 762 otrok, v 38 osnovnih šolah 1069 učencev in v desetih nižjih in višjih srednjih šolah 1048 dijakov. Na Goriškem je v devetih otroških vrtcih 189 otrok, v 18 osnovnih šolah 458 učencev, na nižjih in višjih srednjih šolah pa 271 dijakov. Na državni gimnaziji za Slovence v Celovcu študira v tem šolskem letu 425 dijakov. Lani jih je bilo 405.

V Trstu so tudi imeli seminar za učitelje in profesorje slovenskih šol na Tržaškem. Slovesne otvoritve so se udeležili tudi predstavniki šolskih oblasti iz Trsta in Slovenije in mešanega odbora za izvajanje londonske spomenice.

50-LETNICA V LJUBLJANSKI DRAMI: 6. februarja je poteklo petdeset let od prve slovenske predstave v ljubljanski Drami, ki je bila do takrat nemško gledališče. Slovensko dramsko gledališče je po koncu prve svetovne vojne priredilo svojo prvo predstavo - Finžgarjev "Divji lovec" - v današnji Operi, medtem ko je prvič nastopilo v Drami 6. februarja 1919 s "Tugomerjem" Josipa Jurčiča.

KULTURNI SPOMENIKI: Finžgarjevo rojstno hišo v Doslovičah pri Žirovnici bodo preuredili v muzej. Spodnje prostore bodo uredili v galerijo, ki bo prikazovala pisateljevo literarno delo, zgornji prostori pa bodo služili za etnografski muzej. Hišo so kupili za 60.000 NDin, za preureditev pa bodo potrebovali še 100.000 NDin.

Nadaljujejo z rekonstrukcijo zgodovinskega mesta Neviodunuma pri Krškem. Med izkopaninami so odkrili enega najlepših spomenikov, kar so jih v zadnjem obdobju našli na Slovenskem. Zato ga bodo konzervirali in namestili na primernem prostoru.

Ob prenavljanju gotske cerkve sv. Jakoba v Škofji Loki so našli freske iz 17. stoletja. Pod vodstvom zavoda za spomeniško varnost se je lotil restavriranja podob z motivi križanja akademski slikar Viktor Snoj.

V ljubljanski Moderni galeriji so odprli retrospektivno razstavo del pokojnega slikarja Marija Preglja (umrl 1. 1967). Razstava predstavlja življenski opus njegovega dela od leta 1937.

V Kranju bo od 5. do 7. maja strokovno posvetovanje o naši preteklosti, katerega se bodo udeležili arheologi, zgodovinarji, umetnostni zgodovinarji, etnografi, lingvisti in drugi. Z referati bo sodelovalo kakih 50 strokovnikov. Posvetovanje organizira Arheološko društvo Slovenije.

KNJIŽNI TRG: DELO je dva meseca priobčalo v podlistku Dedijerovo studijo "Izgubljeni boj J. V. Stalina - 1948-53", ki je bilo napisano na temelju dokumentacije, katero je Dedijer zbral za svojo "Zgodovino sodobne Jugoslavije" ter dnevnikov in memoarjev iz tistega časa. Studija bo sedaj izšla v knjižni obliki in stane v prednaročilu 29 novih dinarjev.

Cankarjeva založba je izdala "Slovar tujk" Franceta Verbinca.

V svoji zbirki Kultura in zgodovina je Državna založba Slovenije izdala spis Dragana Taškovega "Rojstvo makedonskega naroda". Avtor je za slovensko izdajo dodal dva poglavja, v katerima govori o zgodovini makedonskih Slovanov od prihoda na Balkan in daje pregled političnega razvoja od ilindenske vstaje. Z ozirom na sedanje bolgarske teze o makedonščini kot bolgarskem dialektu bo knjiga gotovo sprejeta v zanimanjem.

Ista založba je izdala v zbirki Svetovni klasiki prevod izbranih del Vergila, Horaca, Properca, Ovida in drugih. Prevajalec je Kajetan Gantar in naslov zbirke je "Rimska lirika".

SPECTATOR

11. marca se je pričel v Beogradu deveti kongres Zveze komunistov Jugoslavije. Pred tem sta se prav tako v Beogradu vršila dva plenarna sestanka centralnega komiteja ZKJ, na katerem so razpravljali o obširnem gradivu za kongres, nanašajoč se na "razvoj družbenopolitičnega sistema in naloge Zveze komunistov, na naloge ZKJ pri razvijanju samoupravnih družbeno ekonomskih odnosov v zdravstvu in na razvoj visokega šolstva". Plenuma sta razpravljala tudi o resolucijah za kongres, zlasti o mednarodnih odnosih in o dejavnosti komunistov ob prihodnjih volitvah, ki bodo v aprilu. Glede resolucije o mednarodnih odnosih je bilo med komunisti precej kritike, zlasti na račun vodeno-sti stališč, "nevtralnosti" in premajhne udarnosti glede mednarodnega komunističnega in delavskega gibanja. Zadnji plenum pred kongresom je tudi sprejel deklaracijo ob 50. letnici komunistične partije Jugoslavije, ki še enkrat skuša opravičiti medvojno revolucijo s predvojnimi stanjem v Jugoslaviji ter fizično uničevanje ideoloških nasprotnikov z etiketo kolaboraterstva. Ljubljansko DELO je deklaracijo objavilo v nenavadno drobnem tisku ob robu na 2. strani.

Precej kritičnih pripomb o tem gradivu so izrekli na različnih posvetovanjih, predvsem pa na sejah republiških ekonomskih svetov. Ekonomski svet slovenskega izvršnega sveta je na primer na svoji seji 3. februarja dognal, da predkongresna razprava ni najbolj primerna za teoretske razprave in analize. Gradivo daje prevelik poudarek takojmenovanemu družbenemu dogovarjanju, "ki zadnje čase postaja pri nas formula za reševanje najrazličnejših težav". Izkušnje pa kažejo, da se "družbeno dogovarjanje pogosto spreminja bodisi v monopolizem, bodisi v kompromis med slabimi in dobrimi proizvajalci, predvsem v škodo dobrih". Ekonomski svet bi želel večje pristojnosti za republike na področju gospodarskega sistema in se je pritoževal, da gradivo govori preveč o zaščiti podjetij in zmanjšuje vlogo trga.

O samoupravnem dogovarjanju so govorili na prvi konferenci Zveze sindikatov Jugoslavije 18. in 19. februarja. To dogovarjanje naj bi omogočilo samoupravljalcem, kot je dejal podpredsednik sindikatov Vajo Skendžić, da odločajo "o pogojih razvoja socialističnih družbenih odnosov v boju proti vsem oblikam etatistično birokratske centralizacije". Podobno so govorili tudi drugi. Nekateri so pripovedovali o svojih kolektivih, nekateri pa so svarili, da se morajo sindikati zoprtstaviti možnosti, da bi si skozi dogovarjanje zagotovile prevladujočo vlogo posamezne zainteresirane skupine.

"ZGODOVINSKO-POLITIČNA INFORMACIJA"

V Bolgariji se nadaljuje protijugoslovanska in protimakedonska kampanja. Pri tem imajo zasluge zlasti glasilo bolgarske KP RABOTNIČESKO DELO, glasilo oboroženih sil NARODNA ARMIJA in radijska postaja Rodina. Na vprašanje poslanca Boga Gorjana v zvezni skupščini 12. februarja, kaj je zvezni izvršni svet ukrenil s tem v zvezi, je vršilec dolžnosti državnega sekretarja za zunanje zadeve Mišo Pavičević odgovoril, da se protijugoslovanska dejavnost ni le nadaljevala, temveč tudi okrepila, zlasti proti SR Makedoniji in makedonskemu ljudstvu, in to v javnih izjavah voditeljev in v javnih občilih. Zgodovinski institut bolgarske akademije znanosti na primer je lani novembra izdal "Zgodovinsko-politično informacijo o makedonskem vprašanju", ki zanika, da bi bili Makedonci samostojen narod in zatrjuje, da je prebivalstvo Makedonije bolgarsko, kakor so bolgarski tudi makedonski jezik, kultura in zgodovina. To publikacijo proučujejo v organizacijah bolgarske KP in jo razpečujejo tudi v Jugoslaviji. Jugoslovanska vlada je zato v noti 12. februarja protestirala proti takšni politiki bolgarske vlade, ki otežuje odnose in povzroča napetost na Balkanu. Izrazila je pričakovanje, da bo bolgarska vlada končno uvidela, da so taki postopki škodljivi in bo pripomogla k odpravi nastalega položaja in k nadaljnjemu razvoju sodelovanja.

CEAUSESCU - TITOV ŠČIT

Zapadnim dopisnikom so v Beogradu namigavali, da sta se Tito in Ceausescu 1. in 2. februarja v Temišvari pogovarjala o obrambi svojih dežel pred sovjetskim napadom. V skupnem poročilu o pogovorih sta poudarila, da je "nenehna krepitev jugoslovansko-romunskega sodelovanja" v prid narodom obeh držav, socializmu, miru in mednarodnem sodelovanju. Podčrtala sta izreden pomen "načel neodvisnosti, suverenosti, popolne enakopravnosti in nevmešavanja v notranje zadeve" v odnosih "med vsemi državami". V poročilu je rečeno, da "sta izmenjala mnenja o aktualnem mednarodnem položaju in o položaju v mednarodnem komunističnem in delavskem gibanju" ter "ugotovila, da so si gledišča obeh vlad in partij o bistvenih vprašanjih, o katerih sta se pogovarjala, enaka ali sorodna".

Predsednik zveznega izvršnega sveta Mika Špiljak je bil od 5. do 9. febr. na neuradnem obisku na Madžarskem in se je pogovarjal z ministrskim predsednikom Fockom in drugimi oblastniki. Partijski sekretar Janoš Kadar pa je prav takrat nepričakovano odpotoval v Moskvo. Kot

so povedali jugoslovanski krogi, Špiljakov obisk "ni odpravil razlik v ocenah posameznih, posebno mednarodnih dogodkov," vendar je prispeval k boljšemu razumevanju, kot je običajno ob takih prilikah. Glavni mednarodni dogodek, ki je povzročil nove razlike, je bila seveda Češkoslovaška.

Republiški zbor slovenske skupščine je 17. februarja razglasil 19 amandmajev k republiški ustavi. S tem se je končal postopek, ki se je zapletel januarja, ko sta dva zbora republiške skupščine hotela, naj ima nova republiška skupščina en sam zbor delovnih skupnosti, druga dva sta hotela pa tri. V okviru ustavne pravice, da z dvotretjinsko večino odloča o spreminjanju ustave, je republiški zbor 30. januarja sprejel in dobra dva tedna kasneje razglasil ustavne spremembe, po katerih bo slovenska skupščina imela vsega skupaj štiri zbore: republiški, gospodarski, kulturno-prosvetni in socialno-zdravstveni zbor. Ustavna komisija, ki so ji očitali, da izraža le mnenja "posameznih visokih strokovnjakov", je odstopila od prvotnega predloga, da bi uvedli tudi še zbor občin. Spoznala je, da bi se z zborom občin "umetno ustvarjala razlika" med poslanci tega zbora in republiškega zbora, ki so tudi voljeni na območju občin, kot je rekel Sergej Kraigher, predsednik ustavne komisije in predsednik skupščine Slovenije. Kljub temu bodo prirejali zasedanja delegatov občin, predno bodo obravnavali vprašanja, ki neposredno posegajo v občinsko samoupravno poslovanje.

Zdenko Roter je v imenu organizacijsko-političnega zbora, ki ga po novem ne bo več, razlagal, zakaj naj bi slovenska skupščina imela le dva zbora. Dva zbora bi "optimalno zadostila načelom, ki morajo biti vodilna v vodenju, predstavljanju in upravljanju slovenske socialistične družbene skupnosti". Roterju se je zdelo, da le "širša integracija interesov vseh delovnih ljudi v enem samem zboru lahko zagotovi večjo učinkovitost, večjo demokratičnost in racionalnost skupščinskega sistema".

V debato je z zapečka posegel tudi Edvard Kardelj, ki je v intervjuju na ljubljanski televiziji izjavljal, da bi samo dva zbora skupščine pomenila korak nazaj na stanje pred novo ustavo leta 1963. Medtem ko je vpraševalec spet in spet vlekel iz njega določen odgovor, je Kardelj zapleteno govoril o kvalitativnem napredku in demokratičnih interesih samoupravljalcev v delovnih skupnostih. - Tako skupščina ni dobila ne dveh, ne treh zborov, ampak štiri.

AVTONOMIJA - IN "TUJI" STROKOVNJAKI

Dosedanja avtonomna pokrajina Kosovo in Metohija se je 24. februarja preimenovala v socialistično pokrajino Kosovo. Sprejela je svoj prvi ustavni zakon, ki priznava "popolno enakopravnost" albanskega, srbohrvaškega in turškega jezika ter jezikov vseh drugih manjšin v pokrajini. Dobila je pravico do samostojne zakonodaje z izjemo zadev, ki se tičejo cele republike Srbije. Imela bo lastno vrhovno in ustavno sodišče. Podobno večjo avtonomijo je dobila pokrajina Vojvodina s 21. februarjem s sprejetjem svojega ustavnega zakona. Obe pokrajini ostaneta sestavna dela socialistične republike Srbije.

Občinska konferenca Zveze komunistov Prištine je spet razpravljala o demonstracijah 27. novembra lani. "Po surovosti so pomenile doslej nenavadno obliko sovražnega delovanja pri nas," je rekel sekretar Mahmud Bakali. Strokovnjaki Srbi in Črnogorci zapuščajo Kosovo, kar pomeni težave v podetjih. Zato se morajo komunisti zavzemati, da bi te strokovnjake z večjimi plačami navezali na Kosovo, je zaključil Bali.

ODGOVORNOST ZA OBRAMBO: Zakona o ljudski obrambi in vojaški obveznosti sta zvezni zbor in zbor narodov sprejela 11. februarja. Državni sekretar za narodno obrambo gen. pol. Nikola Ljubičić je dejal, da po novem zakonu ljudska obramba ni več izključna pristojnost federacije. "Republike in pokrajine so odgovorne za organiziranje in pripravljanje ljudske obrambe na svojih področjih," predvsem teritorialne obrambe in civilne zaščite. Za enote te obrambe in zaščite je vojska dala orožja in opreme v vrednosti nad 400 milijonov dinarjev. Poleg tega so republike, občine in delovne organizacije kupile za dobrih 50 milijonov dinarjev orožja in opreme in v 1. 1969 naročile opreme in orožja še za dobrih 90 milijonov.

STATISTIČNI "UPITNIK", ki je januarja razburil slovenske davkoplačevalce, je bil posledica naglice, je v zvezni skupščini 12. februarja izjavil direktor zavoda za statistiko Lafitić. Vprašalnik so v Sloveniji pomotoma poslali v srbohrvaščini, o vsebini pa se tudi niso z nikomer posvetovali. Hoteli so le zvedeti, koliko je gospo-

dinjstev z največjimi dohodki in kakšna je njihova potrošnja. Niso imeli namena, da bi se vtikali v davčno politiko, ki se tiče republik. Poslanec Franc Šetinc, ki je postal vprašanje, z odgovorom ni bil zadovoljen.

"VODILNI" NEKOMUNISTI: Franc Šetinc, ki je obenem tudi član CK ZKS, je v DELU odgovoril na vprašanje, koliko nekomunistov je med "vodilnimi" v Sloveniji? V republiški konferenci Socialistične zveze je med 211 člani 23 nekomunistov. Med 400 poslanci republiške skupščine je 37 nekomunistov. Potemtakem, pravi Šetinc 31. januarja, "niso vsa vodilna mesta 'rezervirana' samo za člane Zveze komunistov," kajti nekomunistov je po občinskih skupščinah in vodstvih "še mnogo več". V delavskih svetih prevladujejo ljudje, ki niso člani ZK. "Ker pri nas ni predstavniške demokracije, so najpomembnejše tiste tiste točke, na katerih ljudje neposredno odločajo o pomembnih javnih in drugih zadevah," je zapisal Šetinc.

Neki R.J. pa s tem odgovorom ni bil zadovoljen. Šetincu je rekel, da je nepripriljiv in da s svojim odgovorom

potrjuje vprašanje, ki mu ga je postavil neki "inž.E.N." iz Švice, "kje neki sedijo tisti nekomunisti, ki imajo v naši državi ali v naši republiki kaj besede pri odločanju". Šetinc je poklical na pomoč Bena Zupančiča, generalnega sekretarja Socialistične zveze Jugoslavije, ki je med drugim odgovoril, da "družbeni razvoj poteka tako, da ljudje vsak dan več odločajo samo in po možnosti s čim manj splošnih političnih predstavnikov" in da v tem pogledu je Zveza komunistov "menda edina partija na svetu, ki sama sebe spravlja ob oblast".

PONOMAREV IGNORIRAL KARDELJA: Na kongresu KP Italije je 12. februarja govoril jugoslovanski odposlanec Edvard Kardelj, ki je izrazil priliko, da ponovi obsodbo blokov in vkorakanje v Čehoslovaško. Nadaljnji uspehi delavskega gibanja so po njegovem mnenju odvisni predvsem od sposobnosti, da se povezuje z vsemi anti-imperialističnimi, narodnoosvobodilnimi, demokratičnimi in miroljubnimi silami. "To je pot, ki pelje k odpravljanju blokovske delitve sveta" in ki krepi svobodo in enakopravnost vseh narodov v miroljubnem sožitju. "Kajti blokovska delitev sveta ne le da ne varuje svet pred vojno, ampak tudi iz nje izvirajo nove oblike podrejanja narodov." Spričo razlik v gospodarski razvitosti, družbeni strukturi in mednarodnem položaju socialističnih dežel "tudi na prakso socialističnih dežel ne smemo gledati kot na neko uresničevanje nekega statičnega ideala, ampak kot na družbeni razvoj, ki poraja tudi neke protislovne neposredne interese, z njimi vred pa tudi razlike v načrtovanju poti, sredstev in neposrednih ciljev prakse. Poraja celo politične konflikte."

Kardelj je dejal, da jugoslovanskih komunistov ne skrbijo razlike same po sebi. Veliko bolj jih skrbijo "načini, kako v sedanjem času prakticirajo ali priporočajo reševanje teh protislovij oziroma odpravljanje razlik in trenj." Enotnost mora biti zasnovana na spoznanju skupnih interesov. "Prav zato se lahko krepi samo pod pogojem, da je vsako ljudstvo, vsako gibanje samostojno in enakopravno pri izbiranju poti in sredstev svojega boja za socializem in njegov razvoj." Spoštovanje suverenosti narodov in samostojnosti slehernega gibanja je "neizogiben pogoj sleherne enotnosti in demokratičnih odnosov med delavskimi gibanji oziroma med socialističnimi državami. To je prvi in glavni razlog, zakaj se je ZKJ postavila po robu tako vojaški intervenciji v Čehoslovaško kakor tudi tako imenovani doktrini omejene suverenosti," je rekel Kardelj.

Sovjetskih odposlancev pod vodstvom sekretarja CK KP Sovjetske zveze Borisa Ponomareva med Kardeljevim govorom ni bilo v dvorani.

PREMAJHNE LOPATE: Zima je letos huda in je v Sloveniji februarja nametlo skoraj meter snega. V PAVLIHI pravi eden: "Letošnjo zimo nas bo čiščenje snega precej stalo." Drugi odgovarja: "To ni nič proti tistemu, ko ga kidamo vsako leto!"

In tako se je vršil 9. kongres Zveze komunistov Jugoslavije - v senci novega izobčenja iz komunističnega občestva (kateregakoli že - sovjetskega ali kitajskega). Povabila so poslali 81 strankam in gibanjem, iz česar je moč sklepati, da jih niso poslali lepemu številu komunističnih partij, čeprav stalno zatrjujejo, da ZKJ ne dela nobene razlike in da je proti vsakemu "ekskomuniciranju". Povačilo je sprejelo komaj kakih 25 komunističnih in delavskih strank, kar je manj od ene tretjine takih strank. Pač se je odzvalo kar 19 socialističnih in socialno-demokratskih strank - z Zahoda seveda. Njihovi predstavniki z veseljem hodijo na kongrese komunističnih partij, kjer lahko uživajo nele gostoljublje gostiteljev, ki jih želijo izristiti za zveze na Zahodu, ampak tudi v prepirih komunističnih delegatov - domačih in tujih, s čemer se še bolj utrjujejo v prepričanju o pravilnosti svoje linije, da komu nizma ne marajo.

Od vzhodno-evropskih komunističnih strank, je poslala svojo delegacijo samo romunska partija, medtem ko sta bolgarska in mongolska partija, ki sta povabilo sprejeli, v zadnjem trenutku odpovedali svojo prisotnost. Tako na kongresu niso bile zastopane partije iz Sovjetske zveze, Poljske, Vzhodne Nemčije, Bolgarije, Madžarske in Čehoslovaške. Neudeležba poslednje je jugoslovanske komuniste posebno zadela, toda po izkušnji, ki jo je čehoslovaška partijska delegacija imela na kongresu italijanske komunistične partije v začetku februarja, to tudi ni bilo posebno čudno. Čehoslovaški delegati so se na italijanskem kongresu težko zadrževali in nekateri so celo jokali, ko so tuji delegati obsojali sovjetsko okupacijo.

Vzhodno-evropske partije so izjavile, da se kongresa ne bodo udeležile, ker se ne strinjajo z nekaterimi stališči ZKJ, ki jih vsebujejo predlagane kongresne resolucije in nekatere izjave jugoslovanskih državnih in partijskih voditeljev, kakor tudi ne zato, ker njihove delegacije ne bodo mogle govoriti na kongresu. Titovci so namreč brihtno določili, da ne bo noben tuj delegat osebno "pozdravil" kongres, ampak da bodo vsi njihovi "pozdravi" objavljeni v organu KOMUNIST, ki bo za časa kongresa izhajal dnevno. Že najavljen prihod sta tudi odpovedali japonska KP in perzijska ljudska stranka.

Na svečanem zasedanju ob 50. letnici KPJ, ki se je vršilo pred začetkom kongresa 11. marca, je imel dolg govor generalni sekretar Tito, v katerem je skušal opravičiti delovanje KP v predvojni, medvojni in povojni Jugoslaviji. Odnosno kot je izjavil nek predstavnik socialnih demokratov z Zahoda: Potrebno je veliko stalinistične miselnosti, da človek verjame, da so bili razen komunistov vsi ostali v Jugoslaviji ali fašisti ali kolaboracionisti.

In v tem je tragedija tudi tega 9. kongresa jugoslovanskih komunistov, kljub vsemu zagotavljanju, da se ZKJ bori za humanizem, demokracijo in svobodno politično izživiljanje vseh državljanov.

IVAN STANIČ

HOTEL BLED

RIM ITALIJA

VIA S. CROCE IN GERUSALEMME 40

ROMA

(Telefon 777-102)

Lastnik: VINKO A. LEVSTIK

HOTEL BLED

Roma - Via S. Croce in Gerusalemme 40

Tel. 777-102

HOTEL DANIELA

Roma - Via L. Luzzatti 31

Tel. 750-587

- OBIŠČITE NAS -

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel.: ENfield 5097

Uprava: BM / TRIGLAV LONDON W.C.1.

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Anglija:	1.10.0	Finska:	13.-	Nemčija:	16.-
Argentina:	650.- (1300.-)	Francija:	15.-	Švedska:	20.-
Avstralija:	\$A 4 (\$A 7)	Italija:	2500.-	Urugvaj:	60.- (120.-)
Avstrija:	50.-	J. Afrika:	4.- (R 7)	U.S.A.:	5.00 (\$ 8.50)
		Kanada:	5.00 (\$ 8.50)		

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

Južna Amerika: Boris Kresnik, 1346 Calle Mariano Acosta, Mar del Plata

Buenos Aires z okolico: Franc Oblak, Mendoza 5663, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada